

ANGYAL ENDRE

RIMAY JÁNOS ÉS SEGNER ANDRÁS

Segner András neve meglehetősen ismeretlen régebbi irodalmunk kutatói előtt. Szinnyei életrajzi lexikona mindössze fél hasábot szentel neki, megemlítve jénai tanulóéveit, ott kiadott két latin nyelvű művét, valamint pozsonyi polgármesterségét a XVII. század közepén. (Magyar írók, 12 : 868) Segner helye valójában sokkal jelentősebb a magyar irodalom és művelődés történetében. Othmar Feylnek, a jénai Schiller-egyetem könyvtárosának érdeme, hogy fényt derített erre a jelentős szerepre. Feyl a Schiller-egyetem tudományos folyóiratának hasábjain rendszeresen foglalkozik Jéna kelet- és délkelet-európai kapcsolataival, a régi jénai egyetem körül kibontakozó német–magyar–szláv szellemi érintkezéssel. Legújabb tanulmányában egész fejezet szól Segner Andrásról és a jénai egyetemi könyvtárban őrzött, értékes bejegyzésekkel teleírt emlékkönyvről.¹

Ennek a kétszázkilencvenhét lapot tartalmazó, rézkarcokkal és színes képekkel díszített albumnak a dátuma 1665. A bejegyzések azonban már 1620 körül megkezdődnek. Segner András — amint Feyl megállapítja — 1617 és 1619 közt volt a jénai egyetem diákja, ahol teológiát és jogot hallgatott. A Pozsony melletti Szentgyörgyből származott. Hazájába visszatérve, Bethlen Gábor szabadságharcához csatlakozott, részt vett a besztercebányai országgyűlésen s 1620–21-ben Bethlen követeként Konstantinápolyban járt. Élete második szakaszában Pozsonyban találjuk. Háromszor viseli a város »konzuli« méltóságát — ezért nevezheti Szinnyei polgármesternek —, amellet ő az evangélikus egyház inspektora. Segner érdeme 1656-ban a később olyan híressé vált pozsonyi evangélikus líceum alapítása is, úgyszintén ő építteti 1652-ben a pozsonyi evangélikus templomot.

Feyl eléggé bőven ismerteti az album tartalmát, közli címlapjának szövegét is :

Erős Varom az Isten
Andreas Segner
Szent Georgianus
Pannonius.

A második oldalon pedig ez a bejegyzés olvasható : Andreas Segner, Posoniensis Hungarus, A. O. R. CICICCLXVI. — Segner tehát, akiről azt is tudjuk, hogy nemesi családból származott, nemcsak hogy *hungarus*nak vallotta magát, hanem tudott is magyarul, hiszen Luther híres énekének kezdő sorát ezen a nyelven jegyezte albuma címlapjára. Magában a kötetben is találunk egyébként magyar nyelvű bejegyzéseket.

Az emlékkönyv tanúbizonysága szerint Segner bel- és külföldi útjain rengeteg emberrel érintkezett : magyarokkal, németekkel, szlávokkal, angolokkal, görögökkel. A bejegyzések többsége humanista tudósoktól ered, de diplomaták, politikusok, egyházi emberek sem hiányoznak. Megörökítette nevét Segner emlékkönyvében például 1620-ban, Besztercebányán Thurzó Imre gróf, a felvidéki protestánsok vezéralakja, 1619-ben Johann Gerhard, a híres jénai teológus, de 1621-ben Kyrillos konstantinápolyi görög pátriárka is, 1665-ben pedig Lippay György érsek. Német egyetemi tanárok, felvidéki és erdélyi magyar, német és szláv iskolamesterek és protestáns lelkészek aláírásai mellett szerepel az ifjabb iktári Bethlen István (Kolozsvár, 1620), sőt Mohila Mózes moldvai vajda is.

Irodalomtörténeti szempontból azonban három név a legérdekesebb Segner albumában : Johannes Jessenius, Joannes Bocatius és Johannes Rimanus, azaz Rimay János. Ez a három név egyúttal ki is jelöli Segner helyét a XVII. századi magyar és délkelet-európai műve-

¹ Othmar Feyl: Exkurse zur Geschichte der südosteuropäischen Beziehungen der Universität Jena. — Wissenschaftliche Zeitschrift der Friedrich-Schiller-Universität Jena. Jg. 4., 1954/55, Gesellschafts- und sprachwissenschaftliche Reihe, H. 5/6, 404–408. I.

lődés történetében. Jessenius, vagy ahogyan a szlavisztikában nevezik, Jan Jesenský (1566—1621) a dunavölgyi kései humanizmus egyik legfényesebb neve, a prágai egyetem világhírű orvosprofesszora és rektora, a cseh függetlenségi törekvések harcosa, majd a fehérhegyi csata után a győztes II. Ferdinánd terrorjának áldozata.² Vértanúhalála előtt egy évvel Besztercebányán járt, ahol a cseh rendek nevében tárgyalt Bethlennel. Itt ismerkedett meg Segner Andrással is.

Bocatius Jánossal (1569—1621), az eperjesi és kassai protestáns iskolák humanista rektorával, Bocskai, majd Bethlen hívével³ is Besztercebányán ismerkedett meg Segner, az album tanúsága szerint. Rimayval viszont Konstantinápolyban volt együtt 1620—21 telén, abban az emlékezetes követségben, amelynek annyi érdekes emléke maradt Rimay irataiban.⁴

Rimay bejegyzése Segner albumának 143. lapján olvasható. Feyl a teljes szöveget közli:

»Johannes Rimainus ad portam Otthomanicam Ungariae aplegatus, Egregio D. Andreae Segnero in perpetuum benevolentis animi sui symbolum Mensis January Anno 1621, XX die, lubens Constantinopoli scripsit, ubi paucis ante actis diebus Mehemetes, Imperantis Othmanni Imperatoris frater, decreto Procerum violentam mortem subire coactus est, iam corrente Januario hoc Mense.«⁵

Nemcsak Rimay és Segner barátságának és közös diplomáciai missziójuknak, hanem a magyar költő kitértő latin stílusának, s a török történelem egyik drámai mozzanatának is dokumentuma ez a bejegyzés. A többi bejegyzéssel egyesítve pedig bizonyítéka Segner András kiterjedt ismeretségi körének, érdeklődése humanista irányának. Amit Turóczi-Trostler József a *Deliciae Poetarum Hungaricarum* ezekben az években (1619) való gyűjteményéről elmondott, az Segner emlékkönyvére is áll: »az új humanista egységfront magyar okmánya.«⁶ A különbség Szenci Molnár és Segner közt legfeljebb annyi, hogy az első a rajnavidéki kálvinista újhumanizmus gondolatait veszi át, míg a második a protestáns újhumanizmusnak inkább közép-német-luteránus változatát. Hazai viszonylatban pedig Segner érdekes tagja az 1600-as évek nyugat-magyarországi—felvidéki magyar—német—szláv protestáns kései humanizmusnak. Ott van az ő helye a nagy soproni polgármester és fró Lackner Kristóf (1571—1631),⁷ a már említett, vele személyes kapcsolatban is levő Bocatius, vagy a *Deliciae* poétái közt szereplő, szepességi származású, Wittenbergben, Heidelbergben, Prágában, Bazelben, Herbormban, Marburgban megforduló, élete végén a sárospataki iskola rektoraként működő Filiczky János (1580—1622) mellett.⁸ Soprontól Sárospatakig ível, sőt a fejedelmi Erdélybe is átnyúlik ez a protestáns magyar—német—szláv kései humanizmus. Irodalomtörténeti további részletes feldolgozása érdekes probléma volna. Annyit azonban már most is láthatunk, hogy mind Segner, mind Rimay ennek a kései humanizmusnak képviselője. Kettejük barátsága ezért fontos irodalomtörténeti dokumentum. Hálásak lehetünk Othmar Feylnek, hogy ezt az adatot feltárta. Kívánatos volna most már Segner egész albumának részletes vizsgálata, további irodalom- és művelődéstörténeti értékelése.

CSONKÁS MIHÁLY

ADATOK EGYIK VITÉZI ÉNEKÜNK HŐSÉNEK ÉLETÉBŐL

Erdélyi Pál a *Magyar Remekírók* sorozata *Kuruc Költészet* c. kötetének 40. számú darabjaként közölte 1903-ban azt a búcsúztató verset, amelyet először *Pap Dénes* tett közzé a Győri Közlöny 1868-i évfolyamának 27. számában. *Pap* a kérdéses verset a Perlaky Gábor halimbai közbirtokos birtokában levő kéziratból vette. Ez a kézirat id. Ács Mihály devceveri evangélikus prédikátor, később kemenesaljai esperes emlékbeszédeit tartalmazta. A vers Ácsnak azt az emlékbeszédét zárta be, amelyet a veszprémi, tihanyi és vázsonykői vitézeknek a törökökkel Berhidánál, 1680. január 30-án vívott csatájában sok vitézlő társával együtt elesett vázsonykői vicekapitánynak temetésén mondott Veszprémben, 1680. február 12-én.

² Vö. Albert Pražák: *Dějiny slovenské literatury*, I. Praha, 1950. 127—132. I.

³ U. o., 123. I.

⁴ Vö. Eckhárdt Sándor: *Rimay János összes művei*. Bp. 1955. 362—401. I.

⁵ Othmar Feyl, *id. m.*, 405. I.

⁶ Turóczi-Trostler József: *Szenci Molnár Albert Heidelbergben*. *Filológiai Közlöny*, 1955. 150. I.

⁷ Vö. legújabbban Csatkai Endre — Dercsényi Dezső — Entz Géza — Gerő László — Héjj Miklós — Mollay Károly — Radnóti Aladár: *Sopron és környéke műemlékei*. Bp. 1953. 71—72. I.

⁸ Pražák, *id. m.*, 122—123. I.